

НАУЧНО ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ
“Правни аспекти савремених друштвених кретања у Републици Србији” -
за период 01.01.2019. – 31.12.2021. године

Издавач

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Правни факултет

За издавача

Проф. др Душанка Јововић, декан

Главни и одговорни уредник

Проф. др Јелена Беловић, руководилац пројекта

Секретар пројекта

Проф. др Страхиња Миљковић

Уређивачки одбор

Проф. др Душанка Јововић
Проф. др Владимир Боранијашевић
Проф. др Олга Јовић Прлаиновић
Проф. др Дејан Мирковић
Проф. др Бојан Бојанић
Проф. др Здравко Грујић

Технички уредник

Младен Тодоровић

Дизајн корица

Кварк Краљево

Штампа

Кварк Краљево

Тираж:

50 примерака

ISBN 978-86-6083-077-9

**Штампање овог зборника помогло је Министарство просвете, науке и
технолошког развоја Републике Србије**

Др Огњен ВУЈОВИЋ*

343.71

ФАКТИЧКА КОНТОЛА СТВАРИ И ДЕЛИКТ КРАЂЕ

Апстракт: Питање односа између фактичке контроле ствари и деликта крађе долази до изражаја када се пође од тога да је некада и непокретност могла бити предмет овог деликта. Рекло би се како су истраживачи склони само да напомену да је некада и непокретност била предмет крађе и да не улазе дубље у питање зашто се престало са таквим схватањем. На овом месту се свакако неће улазити у детаљнију анализу, али се покушава да се поставе неке трасе за убудуће.

То што су некада и непокретности могле бити предмет фуртума, то би значило да је тада превладавао субјективни елемент у његовом дефинисању. Реч је о намери починиоца да се противправно прибави имовинска корист супротно вољи власника ствари и лица које поводом ствари има неке легитимне интересе. То је био најбољи пут који ће омогућити да се изађе у сусрет потреби да се најефикасније могуће, а то значи да се и фактички, заштите интереси власника ствари, као и осталих лица чије је економске интересе требало заштити.

Кључне речи: *furtum*, непокретност, *contrectatio*, *adtrectatio*, одношење ствари.

Гелије у својим *Атичким ноћима* (Aulus Gellius, *Noctes Atticae* XI, 18. 13.) каже како би обичан човек био изненађен да чује да земља, а не само покретне ствари које физички могу бити однете, може бити предмет крађе. Он се, подсећа Јоловиц, присећа „грубих одлука“ старих правника који су, као крађу, третирали неовлашћену употребу ствари од стране зајмопримца.¹ Јоловиц ово посматра у контексту Павлове чувене дефиниције фуртума по којој је за крађу било довољно само да ствар буде на неки недозвољен начин додирнута или да се њоме на недозвољен начин руковало, што је било изражено термином *contrectatio*.² По њему, ипак изгледа да су сами

---

* Ванредни професор, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Правни факултет, ognjen.vujovic@pr.ac.rs

¹ Herbert Felix Jolowicz, *Digest XLVII 2: De Furtis*, Cambridge 1940, xviii.

² Исто, xvii.

Римљани сматрали за изузетак да крађа може бити почињена без одношења ствари.³

Што се крађе непокретности тиче треба поћи од следећег:

*In quo id quoque scriptum est, quod volgo inopinatum est, non hominum tantum neque rerum moventium, quae auferri occulte et subripi possunt, sed fundi quoque et aedium fieri furtum; condemnatum quoque furti colonum, qui fundo, quem conduxerat, vendito possessione eius dominum intervertisset (Aulus Gellius, Noctes Atticae XI, 18. 13.).*⁴

У наведеном Гелијевом параграфу се заиста каже како крађа може бити почињена не само над људима и покретним стварима, које могу бити потајно однете, већ и на непокретностима. Тако и закупац земљишта може починити крађу ако прода то земљиште.

Ово је разумљиво ако се има у виду Гелијев параграф у коме је истакнут један од, чини се, пресудних елемената за дефинисање крађе као деликта:

*Atque id etiam, quod magis inopinabile est, Sabinus dicit furem esse hominis iudicatum, qui, cum fugitivus praeter oculos forte domini iret, obtentu togae tamquam se amiciens, ne videretur a domino, obstitisset (Aulus Gellius, Noctes Atticae XI, 18. 14.).*⁵

Сабин, дакле, наводи да је осуђен за крађу онај који је претварајући се да облачи тогу прикрио лопова од очију власника.

Значи да је за дефинисање деликта крађе и идентификовање починиоца у Сабиново доба било пресудно да је починилац власника одвојио од ствари, да га је онемогућио у њеној фактичкој контроли. Фактичкој контроли су Римљани придавали велики значај током формирања правних решења, нарочито током Републике.⁶ То је логично када се жели да право буде у служби ефикасног решавања проблема, а не да се заклања иза несавршенства које са собом, по природи ствари, носи оно што се налази као записано у одговарајућим правним актима. У том смислу је сасвим могуће да су римски правници у неком тренутку осетили потребу, и да су јој и изашли у сусрет, да крађом сматрају и одвајање власника од фактичке контроле

---

³ Исто, хviii. Поводом фуртума детаљније вид. Огњен Вујовић, „Римски деликт фуртум у старом и класичном праву“, докторска дисертација, Београд 2013.

⁴ https://penelope.uchicago.edu/Thayer/L/Roman/Texts/Gellius/11*.html, приступљено 7. 12. 2021. године.

⁵ https://penelope.uchicago.edu/Thayer/L/Roman/Texts/Gellius/11*.html, приступљено 7. 12. 2021. године.

⁶ Вид. Огњен Вујовић, „Поседи Деспота Ђурђа Бранковића у Угарској у контексту политичких односа Србије и Угарске“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 3/2019, 1005. и даље.

његове непокретности. Зашто се то решење није и задржало овде нећемо улазити у детаљнија разматрања.

Сабин сматра, подсећа и Цимерман, да и непокретне ствари могу бити предмет крађе. Он чак уводи појам *adtrectatio*, напомиње Цимерман, као погодно средство за означавање ситуација где је неко противправно задржао оно што је већ било у његовој посесији.⁷ Сабин је први правник који је имао од стране императора даровано *ius publice respondendi*. Зато се никако не може занемарити то што он каже. Припадао је иначе еквестарском, а не сенаторском staleжу.

Подсетимо се параграфа где се наводи како је он први од императора добио право да даје правно обавезујуће одговоре:

D. 1. 2. 2. 48. *Et ita Ateio Capitoni Massurius Sabinus successit, Labeoni Nerva, qui adhuc eas dissensiones auxerunt. Hic etiam Nerva Caesari familiarissimus fuit. Massurius Sabinus in equestri ordine fuit et publice primus respondit: posteaque hoc coepit beneficium dari, a Tiberio Caesare hoc tamen illi concessum erat.*

D. 1. 2. 2. 49. *Et, ut obiter sciamus, ante tempora Augusti publice respondendi ius non a principibus dabatur, sed qui fiduciam studiorum suorum habebant, consulentibus respondebant: neque responsa utique signata dabant, sed plerumque iudicibus ipsi scribebant, aut testabantur qui illos consulebant. Primus divus Augustus, ut maior iuris auctoritas haberetur, constituit, ut ex auctoritate eius responderent: et ex illo tempore peti hoc pro beneficio coepit. Et ideo optimus princeps Hadrianus, cum ab eo viri praetorii peterent, ut sibi liceret respondere, rescripsit eis hoc non peti, sed praestari solere et ideo, si quis fiduciam sui haberet, delectari se populo ad respondendum se praepararet.*

D. 1. 2. 2. 50. *Ergo Sabino concessum est a Tiberio Caesare, ut populo responderet: qui in equestri ordine iam grandis natu et fere annorum quinquaginta receptus est. Huic nec amplae facultates fuerunt, sed plurimum a suis auditoribus sustentatus est.*⁸

У сваком случају, и Гај каже како су неки старији правници били мишљења да су и непокретности могле бити предмет крађе (D. 41. 3. 38: ... *abolita est enim quorundam veterum sententia existimantium etiam fundi locive furtum fieri.*). Том приликом Гај износи да је такво гледиште у његово време одбачено.

Да се осврнемо на нормативни контекст у коме се налази тај параграф.

---

⁷ Reinhard Zimmermann, *The Law of Obligations-Roman Foundations of the Civilian Tradition*, New York 1996, 929.

⁸ <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/#18>, приступ 8. 12. 2021. године. О питању *ius respondendi* више вид. Kaius Tuori, „The *ius respondendi* and the Freedom of Roman Jurisprudence“, *Revue Internationale des droits de l'Antiquité* LI (2004).

D. 41.3.37

Gaius libro secundo institutionum

pr. Furtum non committit: furtum enim sine affectu furandi non committitur.

1. *Fundi quoque alieni potest aliquis sine vi nancisci possessionem, quae vel ex negligentia domini vacet vel quia dominus sine successore decesserit vel longo tempore afuerit.*

Превод: *pr.* Фуртум није почињен јер фуртум се не може починити без намере да се украде.

1. Други може без силе добити туђе земљиште у посед тамо где је оно немаром власника напуштено, или где је власник преминуо, а нема наследника, или где је дуго одсутан.

D. 41.3.38., *Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum*

Quam rem ipse quidem non potest usucapere, quia intellegit alienum se possidere et ob id mala fide possidet. Sed si alii bona fide accipienti tradiderit, poterit is usucapere, quia neque vi possessum neque furtivum possidet: abolita est enim quorundam veterum sententia existimantium etiam fundi locive furtum fieri.⁹

Превод: Не може стећи одржајем у овом случају, јер зна да се ради о туђој ствари и да је несавесно поседује. Али, ако је преда другоме ко је савестан, онда је тај може стећи одржајем, јер је дошао у посед ствари која није стечена силом, а ни крађом. Као што је напуштено мишљење неких старих аутора да земљиште и оно што је на њему могу бити предмет фуртума.

Рекло би се да се пошто непокретности апсолутно не могу више бити предмет фуртума на њих сада могу применити правила о одржају и у случају да су предате савесном од стране несавесног лица.

Јоловиц наводи да је преовлађује мишљење да само покретне ствари могу бити предмет крађе.¹⁰ Том приликом резимира информације из извора, и не види да је наведен било који разлог за ово ограничење. У сваком случају, постоји сагласност да крађа подразумева одношење (*asportation*) ствари.¹¹

Било како било, у правним системима данашњице, па и по нашем позитивном праву предмет крађе могу бити само покретне ствари.

Што се питања предмета архаичног фуртума тиче, Јоловиц (*Jolowicz*) каже да не само ствари, већ, чак и слободни несвојевласни (*alieni iuris*) људи могу бити предмет крађе. Приликом извођења овог закључка он се позива на Гаја (G. 3. 199). Једини случај који је преживео у Јустинијановој

---

⁹ <https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/#18>, приступ 8. 12. 2021. године.

¹⁰ Н. F. Jolowicz, xvi.

¹¹ Исто, xvii.

кодификацији, каже Јоловиц, је случај крађе ствари. Он наводи да тероретичари сматрају да је признање да постоји крађа ствари и тамо где нема власништва – производ каснијег развоја. Наиме, оно произлази из принципа да било ко од оних који имају интерес на некој ствари која је незаконито присвојена може подићи *actio furti*, каже Јоловиц. Он сматра да су случајеви крађе деце и жена веома стари и да датирају још из времена када власт патер фамилијаса још увек није разлучила овлашћења над стварима од власти над овим особама. Аналогија са *dominium*, каже овај аутор, још увек није довољно подвучена да би била дозвољена *condictio furtiva*. *Actio furti* у погледу крађе жене је изашла из употребе, наставља он, са нестанком мануса. По питању деце, ова тужба је почела да губи на значају када је претор увео интердикт *de liberis exhibendis item ducendis*.¹² Међутим, каже Јоловиц, она је преживела вероватно због економског интереса који је неко имао у могућем стицању од стране оних који су под његовом *potestas*. Он претпоставља да је овај интерес вероватно одређивао и меру накнаде штете.¹³

Дакле, биће деликта крађе је временом сужавано када је реч о његовом предмету. Тако непокретности више нису могле бити предмет овог деликта. Међутим, проширивано је када се крађа почела схватати као угрожавање туђих легитимних интереса поводом одређене ствари. Наравно, са намером стицања противправне имовинске користи од те ствари. Управо се кроз ту призму потребе за заштитом нечијих легитимних интереса у погледу фактичке контроле одређене ствари и пробијају решења старих правника. Она су заиста наслоњена на већ поменути традицију из доба Републике која у први план ставља потребу да се легитимни и легални интереси и фактички заштите.

Гај каже да крађа слободних људи постоји када неко *потажно украде* (како се уобичајено преводи реч *subreptus*) слободне људе који се налазе под туђом влашћу, или досуђену особу, или изнајмљеног гладијатора.¹⁴

У сваком случају, по Сабиновим речима (у његовој другој књизи *О цивилном праву*), ко у додир са туђом ствари дође супротно вољи власника сматра се лоповом.

*Verba sunt Sabini ex libro iuris civilis secundo: "Qui alienam rem adtrectavit, cum id se invito domino facere iudicare deberet, furti tenetur (Aulus Gellius, Noctes Atticae XI, 18. 20.)."*¹⁵

---

¹² Herbert Felix Jolowicz, *Digest XLVII.2: De furtis*, 1893, xv.

¹³ Исто, xv – xvi.

¹⁴ G. 3. 199.

¹⁵ https://penelope.uchicago.edu/Thayer/L/Roman/Texts/Gellius/11*.html, приступљено 7. 12. 2021. године.

Ово је прилично широко одређење које омогућава да се под њега подведу сва угрожавања туђе имовине (наравно, са намером да се стекне нека корист) која фактички онемогућавају власника да по својој вољи и у складу са својим циљевима прибавља корист од своје ствари.

У другом параграфу Сабин наводи да се сматра одговорним за крађу онај ко туђу ствар прикрије са намером да стекне корист, било да зна чија је ствар или да то не зна.

*Item alio capite: "Qui alienum iacens lucri faciendi causa sustulit, furti obstringitur, sive scit, cuius sit, sive nescit (Aulus Gellius, Noctes Atticae XI, 18. 21.)."*¹⁶

Дакле, довољно је да зна да ствар није његова и да је прикрије и тиме правом власнику онемогући фактичку контролу ствари. Ако имамо у виду овакву оријентацију правника, оријентацију на фактичку контролу ствари, онда не изненађује што је и непокретност једно време могла да буде предмет крађе.

Гелије напомиње како за настанак крађе није било потребно да је починилац физички дошао у додир са предметом крађе. Каже да је довољно било да је био ментално ангажован на том плану.

*Haec quidem sic in eo, quo nunc dixi, Sabinus scripsit de rebus furti faciendi causa adtrectatis (Aulus Gellius, Noctes Atticae XI, 18. 22.).*¹⁷

*Sed meminisse debemus secundum ea, quae supra scripsi, furtum sine ulla quoque adtrectatione fieri posse sola mente atque animo, ut furtum fiat, adnitente (Aulus Gellius, Noctes Atticae XI, 18. 23.).*¹⁸

То се нарочито види из следећег параграфа:

*Quocirca ne id quidem Sabinus dubitare se ait, quin dominus furti sit condemnandus, qui servo suo, uti furtum faceret, imperavit (Aulus Gellius, Noctes Atticae XI, 18. 24.).*¹⁹

По Сабину нема сумње да власника треба осудити ако је наредио своје робу да украде.

Ово је сасвим логично ако имамо у виду да су Римљани сматрали да роб нема морални интегритет и да представља ствар у рукама свога господара. Значи, роб је само средство за почињење крађе, у рукама господара.

---

¹⁶ https://penelope.uchicago.edu/Thayer/L/Roman/Texts/Gellius/11*.html, приступљено 7. 12. 2021. године.

¹⁷ https://penelope.uchicago.edu/Thayer/L/Roman/Texts/Gellius/11*.html, приступљено 7. 12. 2021. године.

¹⁸ https://penelope.uchicago.edu/Thayer/L/Roman/Texts/Gellius/11*.html, приступљено 7. 12. 2021. године.

¹⁹ https://penelope.uchicago.edu/Thayer/L/Roman/Texts/Gellius/11*.html, приступљено 7. 12. 2021. годин

У сваком случају, мишљење Сабина није мишљење било кога. Вероватно је да су у неком периоду (свакако пре Гелија и пре Гаја) и непокретности могле да буду предмет деликта крађе. То би значило да је тада превладавао субјективни елемент у његовом дефинисању. Реч је о намери починиоца да се противправно прибави имовинска корист супротно вољи власника ствари и лица које поводом ствари има легитимне интересе. То је најбољи пут који ће омогућити да се изађе у сусрет потреби да се најефикасније могуће, а то значи да се и фактички, заштите интереси власника ствари, као и осталих лица чије је економске интересе требало заштити.

Ognjen VUJOVIĆ, LL.D.

Associate professor

University of Pristina - Kosovska Mitrovica, Faculty of Law

FACTUAL CONTROL OF PROPERTY AND CRIME THEFT

Summary

The question of the relationship between the factual control of property and the crime of theft comes into focus when we start from the fact that immobility could have in different times been the subject of this crime. It would be said that researchers are inclined only to mention that immobility used to be the subject of theft, and that they do not go deeper into the question of why such an understanding was gone. At this paper we will not go into a more detailed analysis, but attempts are being made to set some routes for the future.

The fact that immobility could once be the subject of *furtum*, would mean that the subjective element in its definition prevailed at that time. It is about the intention of the perpetrator to illegally obtain property gain against the will of the owner of the thing and the person who has legitimate interests regarding the thing. This was the best way to meet the need to be as efficient as possible, which means that, in fact, the interests of the owners of things are protected, as well as other persons whose economic interests needed to be protected.

Key words: *furtum*, immobility, *contrectatio*, *adtrectatio*, asportation of property.

ЛИТЕРАТУРА

Reinhard Zimmermann, *The Law of Obligations-Roman Foundations of the Civilian Tradition*, New York 1996;

Herbert Felix Jolowicz, *Digest XLVII 2: De Furtis*, Cambridge 1940;

Kaius Tuori, „The ius respondendi and the Freedom of Roman Jurisprudence“, *Revue Internationale des droits de l’Antiquité* LI (2004);

Огњен Вујовић, „Римски деликт фуртум у старом и класичном праву“, докторска дисертација, Београд 2013;

Огњен Вујовић, „Поседи Деспота Ђурђа Бранковића у Угарској у контексту политичких односа Србије и Угарске“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 3/2019.

Интернет:

<https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/#18>,

https://penelope.uchicago.edu/Thayer/L/Roman/Texts/Gellius/11*.html